

AZTEŠKA CIVILIZACIJA

Azteki so bili eden najbolj razvitih narodov predkolumbovske Amerike. Njihova civilizacija se je razvila v osrednji Mehiki v 14. In 15. stoletju našega stoletja. Z vojnimi osvajanji je nastalo kraljestvo, ki je obsegalo celotno južno Mehiko, vse do mej ozemlja, ki je bilo v lasti Majev, še ene velike civilizacije v mehiški Ameriki.

Zgodovina Aztekov se je začela leta 1299 našega štetja. Narodi, med njimi tudi Azteki, so se selili zaradi pomanjkanja hrane iz severa proti jugu.

Legenda pravi, da so bili Azteki tako sestradani, da se je njihov bog vojne Huitzilopochtli pojavil v obliki kolibrija (ptica pevka, katere petje spominja na človeški glas) in jim rekel: »Odselite se!«

In tako pravi neka druga legenda, da so se odpravili proti jugu, iskat orla, ki čepi na kaktusu in žre kačo. To je bil začetek dolgoletnega romanja, selili so se vsi, vključno z ženami in otroki ter starci.

Naselili so se na nenaseljenem otočku sredi jezera Texcoco, kjer so zagledali znamenje, ki jim ga je napovedal njihov bog : na kaktusu je čepel orel in žrl kačo.

Prizor je simbolično predstavljal tri osnovne prvine: zemljo – kaktus , zrak – orel, vodo – kača. Na tem kraju so leta 1325 ustanovili svoje mesto, ki so ga poimenovali mesto Tenochca. To je bil začetek današnjega Ciudad de Mexica, največje špansko govoreče prestolnice na svetu.

Orel, kača in kaktus so danes v grbu mehiške države.

Azteško mesto se je z navezovanjem stikov širilo, dokler ni prekrilo celotnega otočka, se razširilo na območje lagun, ustanovili so novo središče z imenom Tlatelolco, kasneje sta se mesti združili, tako da je nastala prestolnica. Predvidevajo, da je pred prihodom Špancev meso štelo 300.000 ljudi. Azteki so sčasoma z vojnimi pohodi zavladali celi dolini in si tudi podredili bolj oddaljena ljudstva.

Velemesto so zgradili na nekaj otočkih, tako da je bilo dostopno le s kanuji, prava trdnjava, ki jo je bilo težko uničiti. Ker je bilo jezero Texcoco nekoliko slano, so v času vladavine Moctezuma II. dobivali pitno vodo po petkilometrskem akveduktu iz Chapultepeca. Imeli so dva cevovoda, eden je vedno deloval, tudi ko so drugega čistili. Okoli mest so Indijanci naredili pas plavajočih otokov – to so bile nekakšne podporne konstrukcije iz vrbja, pokrite z zemljo, ki so jih z vrvmi privezali na dno jezera. Ko so se začele pogrezati, so nanje nametali novo zemljo, dokler niso nastali pravi umetni otoki.

Ti plavajoči otoki so bili zelo primerni za gojenje cvetja in zelenjave.

Azteška prestolnica je bila po strukturi podobna Benetkam.

Kot v drugih velemestih so morali tudi tukaj rešiti problem oskrbe mesta z živili in vzdrževanjem čistoče. Za oskrbo so poskrbeli s kanuji, v katerih so poljščine pripeljali

naravnost na trg. Azteki niso uporabljali lam kot Inki. Najpomembnejši trg je bil v Tlatelolcu, kjer so bili na voljo vsakovrstni proizvodi. Vsak prodajalec je imel določen prostor glede na vrsto blaga: na primer - trgovci z žitaricami in kuhanimi jedmi so se držali skupaj. Način menjave blaga je bila trampa, ali pa so kot plačilno sredstvo rabili zrna kakava in koščke bakra.

ČISTOČA

Epidemijam so se lahko izognili le, če je bilo mesto čisto. Odpadne vode so po mreži kanalov speljali v jezero, na javnih mestih so bila stranišča, tudi kanuje so uporabljali kot stranišča. V tistih časih so imeli celo komunalno službo, ki je skrbelo za čistočo ulic in odvoz smeti. Dež je sprti spiral ostalo umazanijo, zaradi visoke nadmorske višine pa se je mesto kopalo v svežem zraku.

BIVALIŠČA

V mestu je bilo več upravnih in vladarskih palač, športnih igrišč, šol, templjev, kopališč.

Prva prebivališča Aztekov so bila verjetno podobna kolibam, ki jih lahko še danes najdemo v nekaterih kmetijskih predelih Mehike. Stene so narejene iz palic ali trsja in pokrite z blatom, streha pa iz slame. V teh kolibah so živeli ribiči. V mestu so bila zgrajena kamnita poslopja. Na kamnitih temeljih so bile zgrajene stene iz zidakov, narejenih iz blata ali kamna. Tloris prostorov je bil kvadraten, sobe pa so gledale na dvorišče na sredi, kjer so vrtnarili, imeli purane, pse in mačke. Ločenih prostorov je bilo malo: spalnica, kuhinja, majhna kopalnica, kapelica. Tako so živeli nižji sloji.

Najrevnejši so živeli v enem skupnem prostoru, imeli so pa ognjišče posebej, pod nadstreškom na dvorišču. Veliko zgradb je imelo dve ločeni spalnici, posebej za moške in posebej za ženske. Oken ni bilo, sveži zrak in svetloba sta prihajala le skozi glavna vrata, ki so bila največkrat zastrta z zaveso iz rogozovine. Streha je bila narejena iz ogrodja lesenih kolov in prekrita z nekakšno mešanico blata. Ogrevanje ni bilo potrebno zaradi nespreminjajočega podnebja, ponoči so se greli ob ognju.

Pohištva je bilo zelo malo. Spali so na tleh na rogoznicah, pokrivali so se z ogrinjali in odejami iz bombaža. Zjutraj so žimnice zvili, odeje zložili, tako da so sobo lahko uporabljali v druge namene. Obleke in nakit so hranili v skrinjah iz rogozovine ali lesa

Sedeli so na blazinah iz slame. Jedli so kleče oziroma sede na petah. Praviloma so moški pojedli obroke pred ženami..

PREHRANA

Prehrana je bila bogata in raznovrstna. Osnova vsakdanjega jedilnika je bila koruza, buče, fižol. Hrano so nosili v košarah. Uživali so kače, želve, mravlje, polže, legvane, rake, žabe, ribe. Ko so se naučili kmetovanja, so začeli uživati gomoljnice, stročnice, sadje... Skoraj vsak dan so bile na mizi koruza, fižol, repati ščir, kadulja. Hrano so kuhali in pekli, cvrli nikoli, saj v njihovi kuhinji ni bilo maščob ali olja. Obvezni del vsakega obroka je bil kakav, ki so ga pridobivali iz rastline, udomačene v srednjih predelih Amerike. Iz kakava so izdelovali čokolado, zelo priljubljeno pijačo.

Med jedjo so pili samo vodo. Alkoholno pijačo so pili samo na gostijah, pa še to le starejši. Če so mlade zasačili pijane, so jih lahko kamenjali.

DELOVNI DAN

Dan se je začel z bobnanjem. Gospodinja se je vstala prva in začela mleti koroza. Gospodar se je vstal, obul sandale, pospravil ležišča, se umil, vzal potrebno hrano in odšel na delo. Ženske so večinoma ostajale doma, skrbele za otroke, živino, čistile, kuhale....

Azteška družba se je vedno bolj razvijala, delo se je delilo. Kmetov je bilo vedno manj, saj so podjarmena ljudstva plačevala davke z živili. Velik del prebivalstva je živel od obrti.. Ker se kmetom ni bilo več potrebno toliko ukvarjati z zemljo, so postali obrtniki: tkalci, zlatarji, lončarji, kamnoseki, izdelovalci okrasja iz perja, zidarji, mizarji, tesarji, lesorezci.....

Delovni dan je trajal do srede dopoldneva, ko je bobnanje označilo čas za zajtrk, pojedli so to, kar so prinesli s seboj ali pa so si kupili na cesti od prodajalcev. Po kratkem počitku so nadaljevali z delom do poldneva, ko je bobnanje označilo čas kosila. Odšli so domov použiti kosilo, ki je bil glavni obrok, malo prespali in se nato vrnili na delo vse do sončnega zahoda. Večerno bobnanje je napovedalo nočni počitek.

PRAZNOVANJA

Rednega tedenskega počitka ni bilo, prazniki pa so bili pogosti in so trajali ponavadi več kot en dan. Vsak mesec so slavili enega, npr.: praznik ob pobiranju koruze je trajal deset dni, posvečen je bil boginji Xilonen. Zadnji dan praznika so žrtvovali dekleta, okrašena s koruznimi storži.

Plemiči so se radi ukvarjali z lovom, pri katerem jim je pomagalo veliko gonjačev, z vrtnarstvom, poezijo.

GLASBA

Azteška glasba in ples sta imela verski in posvetni pomen. Igrali so na številne instrumente, med njimi tudi na troblje iz polžev, flavte, piščali, kraguljčke, trobente, zvončke.... Zvok školjk, ki je prihajal iz svetišč, je naznanjal glavne ure dneva. Trobente, ki so jih uporabljali tudi Maji, so kasneje začeli izdelovati iz kovin.

IGRE

Azteki so zelo radi igrali igro z žogo in hazardno igro s kockami. Igrišča so bila v obliki črke I ali dvojne črke T. Igralca sta zasedla mesti, vsak na svoji polovici igrišča in nista smela dovoliti, da jima pade žoga na njuno polovico igrišča. Žogo so lahko odbijali z vsem telesom, razen s stopali in z dlanmi ne. Nosili so zaščitno obleko, ki spominja na današnje igralce basebala. Ob tej igri so stavili na zmagovalca.

KOLEDAR

Azteki so imeli dva koledarja: religioznega in posvetnega. Religiozni koledar je temeljil na 260 dneh, imel je dvajset mesecev, vsak mesec pa 13 dni. Vsako leto, mesec ali dan je imel svojega zaščitnika (božanstvo)-, ki je določalo usodo vsakega, ki se je rodil tisti dan, tovrstne raziskave so pa bile naloge svečnikov.

Posvetni koledar je štel 365 dni, razdeljenih na 18 mesecev in vsak mesec na 20 dni.

Vsakih 52 let sta oba koledarja sovpadla in to obdobje je predstavljalo pomemben cikel, kot na primer stoletje v zahodni civilizaciji.

MEDICINA

Svečeniki so bili sposobni z zelo natančnim rezom izrezati srce iz prsi žrtve v nekaj sekundah. Žrtvam so omili bolečine z narkotiki, uspavali. Zlome so mobilizirali s pomočjo deščic, rane pa so zdravili s snovmi, ki so ustavljale krvavitve in omogočale hitro celjenje ran. Uporabljali so številne zdravilne rastline za zbijanje vročine, pomirjevala, sredstva za pospeševanje mokrenja, bljuvanja, odvajalna sredstva.

MATEMATIKA IN TEHNOLOGIJA

Matematične znanosti niso bile tako razvite v primerjavi z drugimi. Maji in Azteki niso bili sposobni šteti večjih količin in so imeli za neštevno vsako količino, večjo od 400. Kljub temu pa so natančno zapisovali davke. Tehnično znanje je služilo delovanju skupnosti. Zelo razvito je bilo na področju poljedelstva. Namakalni sistemi in gnojila so omogočili izredno bogat pridelek. Zelo razvito je bilo gradbeništvo, strojništvo.

PISAVA, KULTURA

Azteki so pisali piktografsko, to je slikovno, pisar je bil zelo spoštovan. Vsi duhovniki so znali brati, pisati pa ne, plemiči prav tako, navadni ljudje so pa bili nepismeni.

Za pisanje so uporabljali upogljive materiale, predvsem amatl, neke vrste papir, izdelan iz drevesnega lubja. Posamezne liste so natančno premazali z apnom in tako zapolnili luknje, nato so jih zganili in zložili v lesene zaboje. Knjižnice so bile v palačah in svetiščih. Španci so med vojno uničili veliko del. Azteki so pisali preroške knjige, zgodovinske kronike, knjige z moralnimi nasveti, poezija.

Zelo pomembno je bilo gledališče, predstave so se odvijale v svetiščih.

ŽRTVOVANJE

Azteki in Maji so verovali, da so bogovi ustavili in uničili svet kar štirikrat zaradi gregov ljudi in da bo sonce prenehalo sijati, če ne bo žrtve darovanja. Darovali so ljudi, tako da so živim žrtvam izrezali srce. Izvajali so tudi gladiatorske daritvene obrede, v katerih je žrtev umrla v boju z izkušenimi vojaki.

Z vdorom Špancev in njihovo zmago, je bilo konec vladavine Aztekov v osrednji Mehiki.